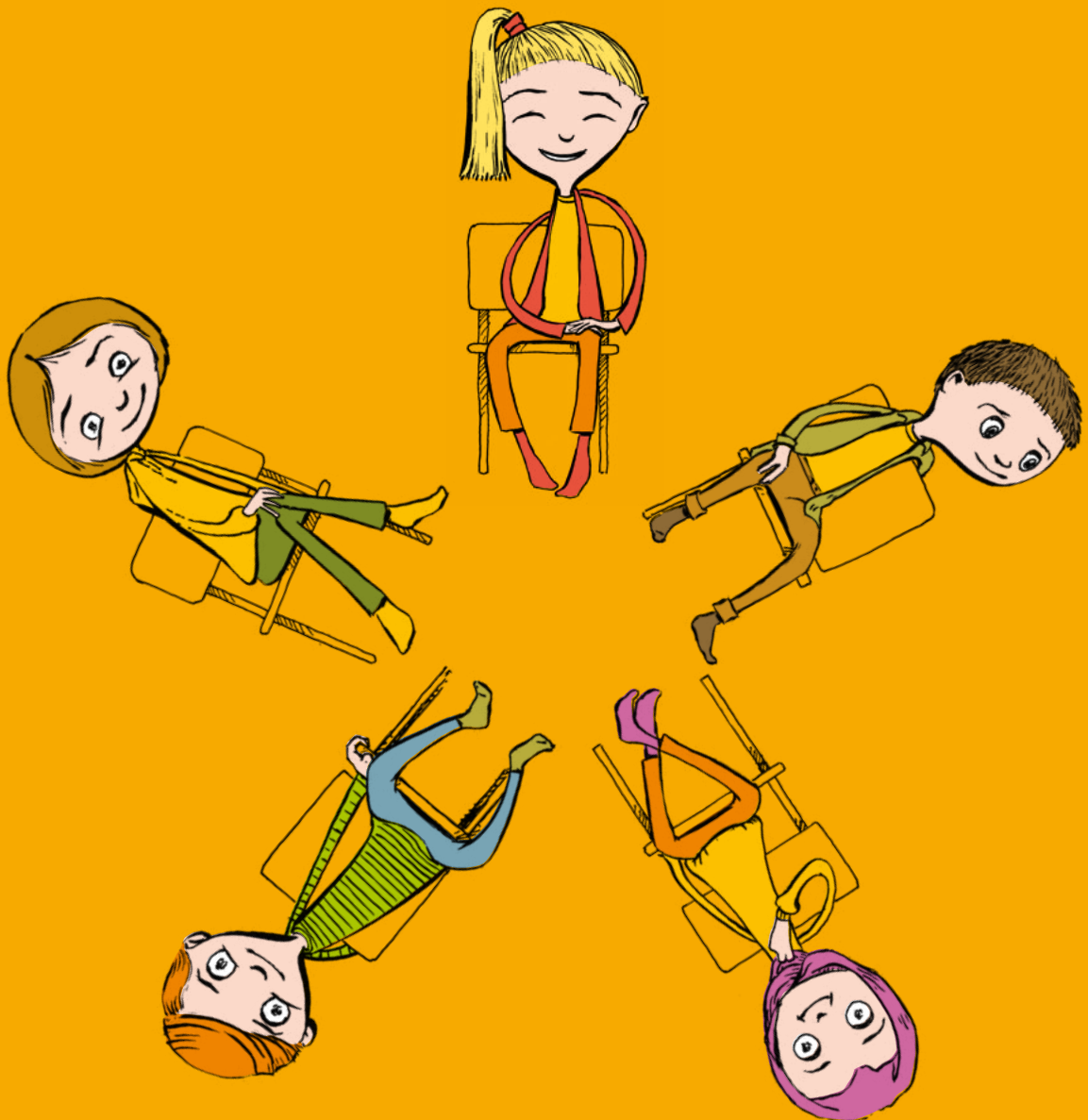

Antti Moilanen

Harjoituksia vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoista

2019

Harjoituksia vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoista

Kirjoittaja
Antti Moilanen

Graafinen suunnittelu ja kuvitus
Esa Vehmassalo

© Antti Moilanen ja Kehittämiskeskus Opinkirjo
Lisensoitu CC BY-NC-ND

Kustantaja
Kehittämiskeskus Opinkirjo

Helsinki 2019

ISBN 978-952-5853-73-5 (pdf)

Sisällys

Miksi harjoituksia?	4
Keskittyminen	5
Keskittyminen kehon tuntemuksiin	5
Aarteen ryöstö	5
Keskustelutaidot	6
Ohjeita kuuntelemiseen	6
Ohjeita puhumiseen	6
Nauhuri	7
Keskustelun tarkkailu	7
Konfliktien ratkaiseminen	8
Minä-viestit	8
Tunneharjoitukset	9
Tunteiden esittäminen	9
Tunnesanat	10
Tarina toisesta näkökulmasta	10
Erilaiset tunteet samassa tilanteessa	10
Viitteet	11
Kirjallisuus	11

Miksi harjoituksia?

Luokkavaltuusto: Opas kouludemokratian edistämiseen -liitemateriaaliin on koottu harjoituksia keskittymis-, keskustelu-, konfliktinratkaisu- ja tunnetaidoista. Voit käyttää harjoituksia tarvittaessa kokousten parantamiseen. Ne voivat auttaa esimerkiksi epäasialliseen vuorovaikutukseen tai oppilaiden levottomuuteen. Äidinkielen ja uskonnon tai elämänskatsomustiedon tunnit sopivat vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen opiskeluun. Myös luokkavaltuuston kokouksissa voidaan tehdä joskus harjoituksia, mikäli oppilaat eivät ole esittäneet useita aloitteita.

Kootut harjoitukset ovat peräisin saksalaisista luokkavaltuusto-oppaista. Niitä on muokattu suomalaiseseen kouluun sopiviksi. Lähdeteokset on merkitty loppuviitteisiin. Muita sopivia harjoituksia löydät esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton materiaaleista tai Leena Nousiaisen ja Ulla Piekkarin¹ oppilaskunta-oppaasta.

Keskittyminen

KESKITTÄMINEN KEHON TUNTEMUKSIIN

Oppilaat harjoittelevat keskittymistä kehon tuntemuksia tarkkailemalla. Heidät jaetaan pareiksi. Oppilas A nostaa paidan hihan kyynärvarteen saakka ja sulkee silmänsä. Oppilas B ottaa pulpetistaan esineen, jota hän alkaa kuljettaa oppilaan B kädellä sormista kyynärtaivetta kohti. Kun oppilas A

tuntee, että esine on saavuttanut kyynärvarren, antaa hän äänimerkin. Silloin oppilas B lopettaa liikkeen ja oppilas A avaa silmänsä. Pari tarkistaa, oliko arvio oikea. Tämän jälkeen vaihdetaan rooleja. Harjoitus voidaan tehdä useita kertoja.²

AARTEEN RYÖSTÖ

Yksi oppilas istuu luokan edessä tuolilla silmät sidottuna. Hänen jalkojen juureen laitetaan esine, joka toimii leikissä aarteena. Muut oppilaat ovat luokan takaosassa. Heidän tehtävänä on ryöstää aarre niin, ettei vartioiva oppilas huomaa sitä. Opettaja antaa yhdelle oppilaalle luvan lähteä hiipimään luokan takaosasta aarretta kohti. Vartioiva oppilas kuuntelee tarkkaan. Hän antaa ääni-

merkin, mikäli luulee kuulleensa varkaan liikkuvan. Silloin varas pysähtyy ja aarretta vartioiva oppilas osoittaa kädellään siihen suuntaan, josta hän kuuli liikettä. Jos varas on osoitetussa suunnassa, palaa hän takaisin luokan takaosaan ja opettaja antaa toiselle oppilaalle luvan edetä. Mikäli suunta oli väärä, varas voi jatkaa hiipimistä. Kun oppilas saa aarteen, tulee hänestä sen vartija.³

Keskustelutaidot

OHJEITA KUUNTELEMISEEN

Opettaja näyttölee oppilaan kanssa keskustelun, jossa rikotaan hyvään kuuntelemiseen liittyviä sääntöjä. Opettaja ja oppilas sopivat aiheen, josta he alkavat keskustella. Oppilas toimii puhujana ja opettaja kuuntelijana. Keskustelun aikana opettaja ei katso keskustelukumppania kohti, tekee muita asioita, puhuu päälle, liikkuu tuolillaan ja vaihtaa aihetta. Oppilaiden tehtävänä on havainnoida, mitä hyviin kuuntelutapoihin kuuluvia sääntöjä opettaja rikkoo. Ajatukset kirjataan

ylös. Tämän jälkeen oppilaiden tulee keksiä sääntöjä, joita keskittyneessä kuuntelemisessä noudatetaan. Niitä voivat olla esimerkiksi:

- katson puhujaa
- en tee omia asioita keskustelun aikana
- kuuntelen, kun toinen puhuu
- pysyn aloillani
- keskityn kuuntelemiseen.

Yhdessä keksityt säännöt kirjataan ylös. Ne voidaan kiinnittää tarvittaessa luokan seinälle.⁴

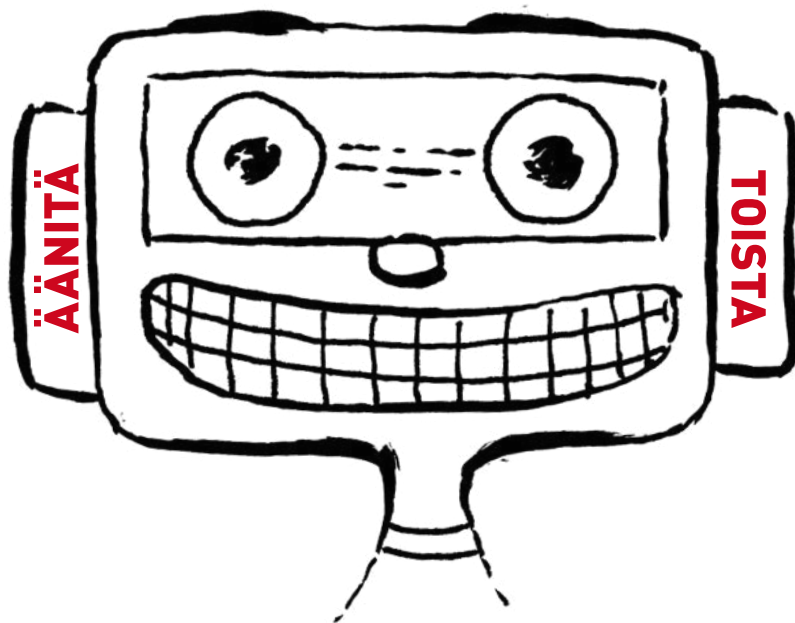
OHJEITA PUHUMISEEN

Opettaja esittää puheenvuoron, jonka avulla hän havainnollistaa huonoa puhumista. Hän ei katso kuulijoita, kiemurtelee paikallaan, puuhaa muiden asioiden parissa, käsittelee välillä vääriä aiheita sekä puhuu liian hiljaa, kovaa, epäselvästi ja suuttuneesti. Oppilaiden tehtävänä on havainnoida, mitä hyviin puhutapoihin kuuluvia sääntöjä opettaja rikkoo. Ne kirjataan ylös. Tämän jälkeen oppilaiden tulee keksiä sääntöjä, joita asiallisessa

puhumisessa noudatetaan. Niitä voivat olla esimerkiksi:

- katson kuulijaa/kuulijoita
- pysyn aloillani
- en puhu muista aiheista
- puhun selkeästi
- puhun asiallisesti ja rauhallisesti.

Yhdessä keksityt säännöt kirjataan ylös. Ne voidaan kiinnittää tarvittaessa luokan seinälle.⁵

NAUHURI

Oppilaat jaetaan pareiksi. Oppilas A on kertoja ja oppilas B toimii ”nauhurina”. Kertojalla on yksi minuutti aikaa selittää, mitä hän teki edellisenä päivänä. Nauhuri tallentaa kertojan puheenvuoron. Sen jälkeen kertoja kuvainnollisesti painaa toista-nappia ja nau-

huri esittää mahdollisimman tarkasti, mitä kertoja äsken sanoi. Kertojan tehtävänä on arvioida, tulivatko kaikki asiat esille. Oppilaat vaihtavat rooleja ja harjoitus tehdään uudestaan.⁶

KESKUSTELUN TARKKAILU

Oppilaat jaetaan kolmen ryhmään. Jokainen ryhmä valitsee itselleen aiheen, josta se haluaa keskustella. Se voi olla esimerkiksi mielisimmät harrastukset tai mukavimmat oppitunnit. Oppilas A ja B alkavat puhua aiheesta. Oppilas C toimii tarkkailijana. Keskustelu etenee siten, että ennen omaa puheenvuoroa toistetaan aina, mitä keskustelukumppani sanoi äsken. Aluksi oppilas A kertoo näkemyksensä aiheesta. Sitten oppilas B

kertaa, mitä oppilas A sanoi ja esittää oman mielipiteensä. Seuraavaksi oppilas A tekee yhteenvedon oppilaan B puheenvuorosta ja jatkaa keskustelua. Sama kaava toistuu koko keskustelun ajan. Sen päätteeksi oppilas C antaa lyhyen palautteen siitä, onnistuiko toisten kuuntelu ja heidän näkemysten toistaminen. Palautteen jälkeen vaihdetaan rooleja ja harjoitus tehdään uudelleen.⁷

Konfliktien ratkaiseminen

MINÄ-VIESTIT

Minä-viestit ovat ongelmatilanteissa hyödynnettävä vuorovaikutustapa, jonka avulla voidaan ilmaista omia tunteuksia ja toiveita toista arvostaen. Luokkavaltuustossa minä-viestejä hyödynnetään yksittäisten oppilaiden välisten konfliktien ratkaisemisessa. Oppilaita voidaan ohjata niiden käyttämiseen myös anonyymissä konfliktinratkaisussa.

Minä-viestit pitävät sisällään kuvauksen seuraavista asioista:

- toisen ihmisen käyttäytymisestä (neutraalisti ja loukkaamatta ilmaistuna)
- omista tunteista
- toiveista toisen käyttäytymiselle.

Esimerkki tällaisesta minä-viestistä on: ”Minä olen pettynyt ja suuttunut, kun haluat olla muiden kavereidesi etkä minun kanssani. Toivon, että voisimme olla kaikki yhdessä.” Vaihtoehtoinen huono reagoitintapa voisi olla: ”Olet tyhmä, kun haluat olla vain hölmöjen kavereidesi kanssa”.

Minä-viestien opettaminen aloitetaan siten, että opettaja esittää esimerkin minä-viestistä ja epäasiallisesta tavasta reagoida konfliktitilanteessa. Edellisen kappaleen virkkeet sopivat tähän tarkoitukseen. Tämän jälkeen opettaja selittää esimerkkien perusteella, mikä minä-viestien tarkoitus on ja millaisia asioita ne pitävät sisällään.

Birte Friedrichs ehdottaa, että minä-viestien käyttämisen harjoittelussa pohditaan kuvitteellisia ongelmatilanteita ja kehitetään niiden ratkaisuksi minä-viestejä.⁸ Tätä ajatusta voidaan hyödyntää siten, että oppilaat saavat tehtäväksi kirjoittaa paperille tyypillisiä koulunkäyntiin liittyviä ongelmia joko yksin, parin kanssa tai ryhmässä. Ongelmien tulee olla yleisluontoisia, eikä muiden oppilaiden

nimiä saa mainita. Kun oppilaat ovat keksineet ongelmia, käydään ne yhdessä läpi. Ongelmat kirjataan ylös. Seuraavaksi oppilaat saavat tehtäväksi keksiä huonoja ja hyviä tapoja reagoida konflikteissa. Huonot tavat esitetään vain suullisesti ja minä-viestit kirjoitetaan ylös. Seuraavanlaista taulukkopohjaa kannattaa hyödyntää oppilaiden minä-viestien kirjaamiseen:

Taulukko 1: Minä-viestit

Kun sinä	olen	ja toivon, että
et halua olla kanssani,	suuttunut ja pettynyt,	voisimme tehdä yhdessä asioita.

Kun kaikkiin ongelmatilanteisiin on löydetty ratkaisuksi minä-viesti, voidaan vielä puhua siitä, miltä tuntuisi olla yhtäältä epä-

asiallisten viestien ja toisaalta minä-viestien kohde.⁹

Tunneharjoitukset

TUNTEIDEN ESITTÄMINEN

Harjoitusta varten tarvitaan kortteja, joihin on kirjattu erilaisia tunteita¹⁰. Oppilaat jaetaan ryhmiin. Opettaja jakaa jokaiselle ryhmälle tunnekortin ja antaa oppilaiden tehtäväksi pohtia, miten kortissa oleva tunne voidaan esittää pantomiimina. Tämän jälkeen

jokainen ryhmä esittää vuorotellen tunteensa. He ilmaisevat sen asentojen, eleiden, ilmeiden ja katseen avulla. Muiden oppilaiden tulee arvata esityksen jälkeen, mikä tunne oli kyseessä. Opettaja voi kysyä oppilailta, miten he päätyivät tulkintaansa.¹¹

TUNNESANAT

Oppilaat jaetaan kolmen tai neljän hengen ryhmiin. He saavat tehtäväksi kerätä adjektiiveja, jotka liittyvät tunteisiin (iloinen, surullinen, pettynyt jne.). Oppilaat kirjoittavat tunteet kahden otsikon alle. Ensimmäinen otsikko on myönteiset tunteet ja toinen otsikko kielteiset tunteet. Ryhmätyöskentelyn

jälkeen luokka kerää opettajan johdolla kaikki oppilaiden tunnesanat ylös. Samanlaiset tunteet voidaan kirjoittaa vierekkäin. Jokaisen sanan yhteydessä voidaan miettiä, mitä se tarkoittaa. Millainen ihminen on iloinen, surullinen tai pettynyt?¹²

TARINA TOISESTA NÄKÖKULMASTA

Tässä harjoituksessa opitaan empatiaa eli kykyä samaistua toisten ihmisten näkökulmiin. Opettaja kertoo oppilaille jonkin sadun. Oppilaat saavat tehtäväksi kertoa sa-

man tarinan sivuhahmon näkökulmasta. Esimerkiksi satu Punahilkasta voitaisiin kertoa uudestaan suden kannalta. Harjoitus voidaan tehdä suullisesti tai kirjoittamalla.¹³

ERILAISET TUNTEET SAMASSA TILANTEESSA

Harjoitusta varten opettaja tekee oppilaille lomakkeen, johon hän kirjoittaa erilaisia tilanteita. Niitä voivat olla esimerkiksi herätyskellon soiminen aamulla, jännittävän elokuvan katsominen, esitelmän pitäminen, kehujen tai kritiikin kohteena oleminen sekä pelissä häviäminen. Oppilaiden tehtävänä on pohtia, millaisia tunteita heillä heräisi näissä

tilanteissa. He kirjoittavat vastaukset ylös. Kun lomakkeet on täytetty, oppilaiden vastauksia tarkastellaan yhdessä. Opettaja kiinnittää huomiota siihen, että eri oppilaille heräisi toisistaan poikkeavia tunteita. Lopuksi voidaan pohtia, miksi ihmisillä on samoissa tilanteissa erilaisia tunteita.¹⁴

Vitteet

- 1 Nousiainen & Piekkari 2007
- 2 Blum & Blum 2012, 134
- 3 Blum & Blum 2012, 135
- 4 Blum & Blum 2012, 118
- 5 Blum & Blum 2012, 121
- 6 Blum & Blum 2012, 119
- 7 Blum & Blum 2012, 123
- 8 Friedrichs 2017
- 9 Friedrichs 2017
- 10 Tunnekortteja löydät esimerkiksi täältä: http://bit.ly/ilmastokirjo_tunnesanat,
<https://mieli.fi/fi/julisteet-ja-kortit/tunnekortit-varhaiskasvatukseen>
- 11 Blum & Blum 2012, 111
- 12 Blum & Blum 2012, 112
- 13 Blum & Blum 2012, 116
- 14 Blum & Blum 2012, 113

Kirjallisuus

Blum, E. & Blum, H.-J. 2012. Der Klassenrat: Ziele, Vorteile, Organisation. Mülheim: Verlag an der Ruhr.

Friedrichs, B. 2017. Praxisbox Klassenrat für die Grundschule. Weinheim & Basel: Beltz.

Nousiainen, L. & Piekkari, U. 2007. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu. Toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisu 32. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79402>